Η πλαισίωση της αλλαγής ως μέσο διασφάλισης/διατήρησης της νομιμοποίησης και της διαχείρισης της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης: Το παράδειγμα της Κύπρου (2008-13)

Μαρία Αθανασίου*

Περιληψη

Η παρούσα μελέτη πραγματεύεται την έννοια της «εκπαιδευτικής αλλαγής» και στοχεύει στη σκιαγράφηση της πλαισίωσής της από την επίσημη Κυβέρνηση, το αρμόδιο Υπουργείο Παιδείας και άλλους φορείς μεταρρύθμισης στην Κυπριακή Δημοκρατία. Ειδικότερα, εστιάζει στην Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση (ΕΜ) που προτάθηκε και εφαρμόστηκε από την Κυβέρνηση Χριστόφια την περίοδο 2008-2013, η οποία ανακόπηκε και τέθηκε υπό αξιολόγηση από τη διαδεχθείσα Κυβέρνηση Αναστασιάδη. Διενεργώντας αρχειακή έρευνα, πλαισιωμένη μεθοδολογικά από την Ανάλυση Περιεχομένου και την Ερμηνευτική, η μελέτη καταλήγει στην εισήγηση ότι η διττή πλαισίωση της αλλαγής ως «δημόσιο εγχείρημα» και ως διαδικασία που θα επιφέρει τη «βελτίωση» της εκπαίδευσης, της κοινωνίας και της οικονομίας, λειτούργησε ως μηχανισμός, τόσο για τη διασφάλιση και τη διατήρηση της απαιτούμενης συναίνεσης και νομιμοποίησης της μεταρρύθμισης, όσο και για τη διαχείριση της ίδιας της αλλαγής. Από αυτή τη διττή πλαισίωση της αλλαγής πηγάζουν κάποια επιμέρους χαρακτηριστικά της, τα οποία, επίσης, αναδεικνύονται στην παρούσα μελέτη.

Λέξεις κλειδιά: Εκπαιδευτική αλλαγή, φορείς μεταρρύθμισης, δημόσιο εγχείρημα, βελτίωση

Εισαγωγή

Οι διαδικασίες που αναπτύσσονται και εκτυλίσσονται κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων είναι εκ φύσεως πολιτικές, εφόσον εμπε-

* Εκπαιδευτικός, Δρ. Πανεπιστημίου Κύπρου

ριέχουν δύσκολους συμβιβασμούς και πολύπλοκες διευθετήσεις μεταξύ των διαφόρων ομάδων και ατόμων που εμπλέκονται σε αυτές (Taylor *et al.,* 1997). Η παραδοχή αυτή, καθιστά τον λόγο που πλαισιώνει την αλλαγή ένα σημαντικό πεδίο μελέτης για τη βαθύτερη κατανόηση των μεταρρυθμιστικών διεργασιών. Παράλληλα καταδεικνύει ότι ο λόγος πλαισίωσής της δε δύναται να μελετηθεί αποσυνδεδεμένος από τις επιδιώξεις των φορέων που τον (ανα)παράγουν, οι οποίοι, κατά τη διατύπωση του Rappleye (2006), λειτουργούν είτε υποστηρικτικά ως «φορείς μεταρρύθμισης», είτε υπονομευτικά ως «φορείς αντίστασης». Η μελέτη του λόγου πλαισίωσης της αλλαγής καθίσταται ακόμη πιο ενδιαφέρουσα και επιτακτική σε περιπτώσεις όπου η πορεία υλοποίησης μιας μεταρρύθμισης ανακόπτεται και τίθεται υπό αξιολόγηση μετά από κυβερνητική αλλαγή. Μια τέτοια ενασχόληση ενδέχεται να αποκαλύψει κάποιες από τις πολύπλοκες συνθήκες που αλληλοεπίδρασαν μεταξύ τους δημιουργώντας την «απονομιμοποιητική ανάγκη» για την αξιολόγηση και την αναίρεσή της.

Υπό το πρίσμα αυτής της θεωρητικής αφετηρίας, η παρούσα μελέτη εστιάζει στην Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση (ΕΜ) της περιόδου 2008-13 στην Κύπρο. Η περίοδος αυτή εκτείνεται μεταξύ της δέσμευσης της κυβέρνησης Δ. Χριστόφια για την υλοποίηση της μεταρρυθμιστικής πρότασης που διαμορφώθηκε μερικά χρόνια νωρίτερα από την «Επιτροπή των Επτά Σοφών» (2004) και της απόφασης για την παγοποίηση και την αξιολόγηση όλων των εφαρμοσμένων πολιτικών που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της ΕΜ, από τη μετέπειτα εκλεγείσα κυβέρνηση Ν. Αναστασιάδη (2013). Ειδικότερα, η μελέτη αποσκοπεί στην παρουσίαση της *πλαισίωσης* που έλαβε η ΕΜ από την επίσημη κρατική αρχή (Κυβέρνηση και Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού - ΥΠΠ) και άλλους φορείς οι οποίοι ενεπλάκησαν υποστηρικτικά, όπως επίσης στη σκιαγράφηση των *επιμέρους χαρακτηριστικών* που προσδόθηκαν στην εκπαιδευτική αλλαγή από τους προαναφερθέντες «φορείς μεταρρύθμισης».

Θεωρητικό και μεθοδολογικό πλαίσιο

Είναι γενικά αποδεκτό ότι οι κυβερνήσεις δεν αποτελούν πλέον τον μοναδικό φορέα διαμόρφωσης της εκπαιδευτικής πολιτικής (Dale & Robertson, 2009· Elmore & Sykes, 1992· Πασιάς, 2019). Η διεύρυνση των φορέων που εμπλέκονται στη διαμόρφωσή της σκιαγραφεί μια νέα πραγματικότητα, η οποία αντανακλάται στη μετατόπιση από την «κυβέρνηση» στη

«διακυβέρνηση» (Ball, 2012). Είναι, επίσης, γεγονός ότι αρκετοί από τους εμπλεκόμενους φορείς εντοπίζονται εντός και εκτός των συνόρων του κράτους. Σε εθνικό επίπεδο, τα αρμόδια Υπουργεία «συνδέονται με τοπικά πλέγματα εξουσίας με τα οποία συνδιαλέγονται και συναλλάσσονται, προκειμένου να δημιουργήσουν και να εφαρμόσουν πολιτικές» (Κληρίδης & Ρουσσάκης, 2017: 615), ενώ σε υπερεθνικό επίπεδο, αλληλοεπιδρούν με σημαίνοντες δρώντες στο πεδίο της διεθνούς εκπαίδευσης, κωδικοποιώντας και προβάλλοντας ως «κοινές» αξίες και στόχους, συχνά υπό τη μορφή αριθμητικών/συγκριτικών δεδομένων (Grek, 2009· Nóvoa & Yariv-Mashal, 2003). Ο Rappleye (2006) επισημαίνει ότι στους σημαίνοντες φορείς με τους οποίους οι κυβερνήσεις και τα αρμόδια υπουργεία αλληλοεπιδρούν σε εθνικό επίπεδο, για να χαράξουν εκπαιδευτική πολιτική, περιλαμβάνονται τα πολιτικά κόμματα, οι οργανώσεις των εκπαιδευτικών και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ως ατομικές μονάδες, όπως επίσης ακαδημαϊκοί και αξιωματούχοι του κράτους. Ως «φορείς μεταρρύθμισης» ο Rappleye κωδικοποιεί όσους υποστηρίζουν την αλλαγή, επιδιώκοντας τη νομιμοποίηση και την υλοποίηση της.

Οι παραπάνω αναφορές αποκαλύπτουν «την κοινωνική πολυπλοκότητα της αλλαγής» (Fullan, 1991) και την επιτακτικότητα για την ανάπτυξη της ανάλογης προσέγγισης για την προώθηση και τη διαχείρισή της, εκ μέρους των αρμοδίων αρχών. Η Κουτσελίνη (2010) υπογραμμίζει ότι οι προσπάθειες εφαρμογής μεταρρυθμίσεων προστάζουν το «κτίσιμο συνεταιρισμών» μεταξύ των φορέων χάραξης πολιτικής. Έτσι, διευκολύνεται ο σχηματισμός μιας συλλογικής ικανότητας και κοινής δέσμευσης απέναντι στην αλλαγή για την εισαγωγή και ενσωμάτωσή της με τρόπους που θα συμβάλουν στη νομιμοποίηση, διαχείριση και εντέλει ιδρυματοποίησή της (Fullan, 1991· 2010). Σε κάθε περίπτωση, οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι:

> Οι εξαγγελλόμενες μεταρρυθμίσεις δεν μπορούν να καρποφορήσουν, αν δεν γίνει πρόγραμμα Διαχείρισης της αλλαγής μέσα από το οποίο η αλλαγή θα αιτιολογείται με τρόπο που να πείθονται αυτοί που συμμετέχουν καθώς και η ευρύτερη κοινωνία εν γένει ότι η αλλαγή χρειάζεται και είναι προτιμητέα από τη μη αλλαγή. (Κουτσελίνη, 2010: 106)

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, η αλλαγή συχνά πλαισιώνεται και προωθείται ως μια διορθωτική διαδικασία. Χαρακτηριστικά, η Hord (1995) και οι Germinario & Cram (1998) αναφερόμενοι στους Sashkin &

Egermeier (1992), καταγράφουν ότι η αλλαγή διατείνεται ότι θα:

- **'Φτιάξει τα διάφορα τμήματα' του εκπαιδευτικού συστήματος**, μέσα από την ενσωμάτωση και την υιοθέτηση αλλαγών (π.χ. πρόταση νέων διδακτικών μεθόδων στα ΑΠ).
- **'Φτιάξει τα άτομα'**, μέσα από την επαγγελματική κατάρτιση και την ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.
- **'Φτιάξει το σχολείο'**, μέσα από μια διαδικασία εντοπισμού και ανάλυσης προβλημάτων, όπως επίσης σχεδιασμού και εφαρμογής λύσεων σε επίπεδο σχολικής μονάδας.
- **'Φτιάξει το σύστημα'**, μέσα από μια περιεκτική αναδόμηση των πιο πάνω, η οποία καταλήγει σε αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Η βιβλιογραφία έχει, επίσης, καταπιαστεί με τη μελέτη της σχέσης μεταξύ του τρόπου εισαγωγής και προώθησης μεταρρυθμίσεων και της αντίδρασης φορέων που καλούνται να συμμετέχουν ή/και να τις εφαρμόσουν. Ειδικότερα, στις περιπτώσεις που η αλλαγή προτείνεται «από πάνω προς τα κάτω» (top down), τα άτομα τείνουν να δυσκολεύονται να αποδεχτούν τη διαδικασία, με αποτέλεσμα να αυξάνεται η αντίστασή τους και να δυσχεραίνεται η εφαρμογή της (Fullan, 1991· Hall & Hord, 1987· Hopkins *et al*., 1994). Στον αντίποδα, στις περιπτώσεις που η αλλαγή προτείνεται «από κάτω προς τα πάνω» (bottom up), στη βάση «διαγνωσμένων αναγκών» (felt needs) (Dalin, Rolff, & Kottkamp, 1993: 134), έχει περισσότερες πιθανότητες να γίνει αποδεκτή. Αδιαμφισβήτητα, η διασφάλιση της εμπιστοσύνης των εκπαιδευτικών και η προθυμία τους να υποστηρίξουν την αλλαγή, μεγιστοποιούν την πιθανότητα εφαρμογής της (Ridden, 1991). Επιπλέον, η παρότρυνση για ενεργό εμπλοκή στη διαδικασία μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα (Veen & Sleegers, 2006), εφόσον «όταν το προσωπικό έχει ενεργή και αυθεντική επιρροή σε ουσιώδεις αποφάσεις σε σχέση με τη δουλειά του, η κουλτούρα της αντίστασης διαφοροποιείται» (Rusch & Perry, 1999: 298).

Τέλος, είναι γεγονός ότι τόσο οι αρμόδιες αρχές, όσο και οι «φορείς μεταρρύθμισης» ενδέχεται να προβάλουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της αλλαγής, ως επιχειρήματα υπέρ της εφαρμογής της. Τα χαρακτηριστικά αυτά ενδέχεται να αφορούν την *ορατότητα* της αλλαγής (πόσο δημόσια γίνεται) αλλά και τη *μεταδοτικότητά* της (πόσο άμεσα μεταδίδεται). Είναι επίσης πολύ πιθανό να σχετίζονται με τη *διαιρετότητά* της (τη δυνατότητα να δοκιμαστεί εν μέρει), τη *σαφήνεια* και το *συγκριτικό της πλεονέκτημα*

έναντι της ισχύουσας πρακτικής (*κλίμακα οφέλους*), κ.ά. (Morrison, 1998· Rogers, 2003).

Για να εξετασθούν η πλαισίωση και τα επιμέρους χαρακτηριστικά που προσδόθηκαν στην αλλαγή από την επίσημη κρατική αρχή και άλλους «φορείς μεταρρύθμισης», διενεργήθηκε αρχειακή έρευνα. Αυτή εστίασε στον εντοπισμό εγγράφων πολιτικής και σχετικών θέσεων ατόμων ή/και ομάδων που τοποθετήθηκαν υποστηρικτικά στην υλοποίηση της ΕΜ. Οι αναφορές που εντοπίστηκαν, συγκροτούν το «κοινωνικό πεδίο» (field, Bourdieu, 2005) της ΕΜ, εντός του οποίου αναπτύχθηκε, πλαισιώθηκε και προωθήθηκε η αλλαγή, στην προσπάθεια να λάβει την αναγκαία νομιμοποίηση, η οποία θα συνέδραμε στην υλοποίησή της. Αναλυτικότερα, η έρευνα επικεντρώθηκε σε εντοπισμό και επεξεργασία:

- Μηνιαίων ενημερωτικών δελτίων, ετήσιων εκθέσεων, εγκυκλίων που αποστάλθηκαν από το ΥΠΠ σε όλα τα σχολεία δημοτικής ή/και μέσης εκπαίδευσης,
- Σχετικής διαδικτυακής αρθρογραφίας και ανακοινώσεων εκ μέρους των συνδικαλιστικών οργανώσεων ΠΟΕΔ και ΟΕΛΜΕΚ καθώς και επιμέρους παρατάξεων που τις αποτελούν,
- Σχετικής αρθρογραφίας από διαδικτυακές εφημερίδες και από το Αρχείο Ανακοινωθέντων του Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών,
- Σχετικής αρθρογραφίας από ημερήσιες εφημερίδες. Συγκεκριμένα, αποδελτιώθηκαν τέσσερεις εφημερίδες. Ο *Φιλελεύθερος* και η *Χαραυγή*: για τα έτη 2008-2014, η *Σημερινή* και ο *Πολίτης*: για τα έτη 2010-2012.

Το εύρος και η ποικιλία των πηγών αποτελούσε σκόπιμη επιλογή, η οποία στόχευε στην όσο το δυνατόν πληρέστερη εξεύρεση και καταγραφή των θέσεων που κατατέθηκαν. Συνολικά εντοπίστηκαν και αναλύθηκαν 97 αναφορές **σχετικές** με τον τρόπο πλαισίωσης της αλλαγής.

Για τον εντοπισμό και την ανάλυση των αναφορών επιλέχθηκε η *θεματική ή σημασιολογική Ανάλυση Περιεχομένου*. Η ποσοτική αυτή μέθοδος εστιάζει σε έννοιες, νοήματα ή θέματα που εντοπίζονται αναφορικά με το αντικείμενο μελέτης (Berelson, 1952). Για την ανάλυση των πηγών και την ορθολογική οργάνωση κατηγοριών, οι οποίες συμπυκνώνουν (σε συνοπτική μορφή) το ουσιώδες περιεχόμενο των κειμένων, εντοπίστηκαν φράσεις (ως τμήμα με αυτοτελές εννοιολογικό περιεχόμενο) ή θέματα (ως τμήμα/τα του λόγου που αντιστοιχεί/αντιστοιχούν σε μια ιδέα) και δημιουργήθηκαν κώδικες. Οι κώδικες αποσκοπούσαν στη δημιουργία κατηγοριών που θα περιέγραφαν τον τρόπο πλαισίωσης της αλλαγής.

Επιμέρους κώδικες δημιουργήθηκαν για την ταξινόμηση των πηγών, στις οποίες εντοπίστηκαν υποστηρικτικές προς την υλοποίηση της ΕΜ αναφορές (λ.χ. έντυπες/διαδικτυακές εφημερίδες, ανακοινώσεις ΥΠΠ, κ.ο.κ.). Για λειτουργικούς σκοπούς παρουσίασης των επιμέρους εννοιών-θεμάτων που εντοπίστηκαν, πραγματοποιήθηκε *ποσοτική παρουσίαση* των κυριότερων εννοιών σε πίνακα, ο οποίος πέραν της καταγραφής της συχνότητας συγκεκριμένων όρων/αφηγήσεων/εννοιών, αφήνει να διαφανεί και η χρονική διαφοροποίηση στη συχνότητα επαναφοράς αναφορών με παρόμοιο περιεχόμενο.

Την Ανάλυση Περιεχομένου συνόδευσε η *Ερμηνευτική*, ως η καταλληλότερη μεθοδολογική προσέγγιση για κατανόηση του νοήματος του λόγου και των μηνυμάτων που αποστέλλονται από τα διάφορα κείμενα και τους δημιουργούς τους (Χριστοφόρου, 2001). Είναι γεγονός ότι η Ερμηνευτική ως ποιοτική μέθοδος, ωθεί τους ερευνητές να θέσουν έναν ευρύτερο προβληματισμό για τη σχετικότητα του νοήματος του κειμένου που αναλύουν. Στην προσπάθειά τους αυτή, ωστόσο, οφείλουν να αναγνωρίσουν ότι τα υπό ανάλυση και ερμηνεία κείμενα, σκόπιμα εμπερικλείουν ή αποκλείουν συγκεκριμένες πληροφορίες (Cohen, Manion, & Morrison, 2007), ενώ εξυπηρετούν συγκεκριμένους σκοπούς οι οποίοι απορρέουν από το ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι. Στην υφιστάμενη περίπτωση, η αναζήτηση της ερμηνείας των κειμένων που εντοπίστηκαν, πλαισιώθηκε και υποβοηθήθηκε τόσο από τη μελέτη του ευρύτερου συγκειμένου της αλλαγής, όσο και από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Αποτελέσματα

Οι πηγές που αναλύθηκαν ανέδειξαν δύο ευρύτερες κατηγοριοποιήσεις στον τρόπο πλαισίωσης της αλλαγής, επιτρέποντας τη διατύπωση της θέσης ότι η προώθησή της στηρίχθηκε σε δύο πυλώνες: πρώτον, στην εμπλοκή *«όλων των ενδιαφερόμενων»* στο μεταρρυθμιστικό εγχείρημα και, δεύτερον, στην ταύτιση της αλλαγής με τη *«βελτίωση»* της εκπαίδευσης, της κοινωνίας και της οικονομίας.

Η αναγωγή της μεταρρύθμισης σε «δημόσιο εγχείρημα»

Η ανάλυση περιεχομένου του ερευνητικού υλικού κατέδειξε την αναγωγή της ΕΜ από την Κυβέρνηση και τους φορείς υποστήριξης της μεταρρύθμι-

σης, σε «δημόσιο εγχείρημα». Ειδικότερα, υπήρξαν συνολικά 51 αναφορές στον δημόσιο συμπεριληπτικό χαρακτήρα της ΕΜ καθ' όλη τη διάρκεια της υπό μελέτη περιόδου. Ο Πίνακας 1 δείχνει ότι οι σχετικές αναφορές είναι περισσότερες τα έτη 2008-2010, κατά τα οποία ετοιμάστηκαν και παραδόθηκαν τα κείμενα των Νέων Αναλυτικών Προγραμμάτων (ΝΑΠ) και εκκίνησε η διαδικασία μερικής εισαγωγής τους στα σχολεία, τη σχολική χρονιά 2010-2011. Η επανεμφάνιση αναφορών με παρόμοιο περιεχόμενο τα έτη αυτά, είναι δικαιολογημένη εάν συνδεθεί με την προσπάθεια παροχής της απαραίτητης ώθησης διαμέσου της διασφάλισης της απαιτούμενης συναίνεσης, για νομιμοποίηση και προώθηση των ΝΑΠ.

Πίνακας 1. Αναφορές στην αναγωγή της ΕΜ σε «δημόσιο εγχείρημα»

Αναφορές στην αναγωγή της ΕΜ σε «δημόσιο εγχείρημα					
Έντυπες εφημερίδες	**Διαδικτυακές εφημερίδες**	**Ανακοινώσεις Υπουργείου**	**Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών**	**Ανακοινώσεις Εκπαιδευτικών Οργανώσεων**	**ΣΥΝΟΛΟ:** 2014:1 2011:4 2010: 17 2009: 19 2008: 10
2014: 1 2010: 12 2009: 6 2008: 6	2011: 1 2009: 1	2010:2 2009:7 2008:4	2011: 1 2009: 1	2011: 2 2010: 3 2009: 4	
Σύνολο: 25	**Σύνολο**: 2	**Σύνολο**: 13	**Σύνολο**: 2	**Σύνολο**: 9	**N: 51**

Η ποιοτική ανάλυση του υλικού φανέρωσε ότι διάφοροι (φιλο)κυβερνητικοί δρώντες αξιοποίησαν τη στρατηγική για την αναγωγή της ΕΜ σε «δημόσιο εγχείρημα», ως επιχείρημα διασφάλισης/ διατήρησης της απαιτούμενης συναίνεσης και επίτευξης της θετικής ανταπόκρισης των εμπλεκομένων φορέων.

Πιο συγκεκριμένα, ο ίδιος ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας (ΠτΔ) Δημήτρης Χριστόφιας επισήμανε ότι η επιτυχία της αναβάθμισης της Παιδείας επαφίεται αποκλειστικά στη συλλογική θέληση και αποφασιστικότητα και δεσμεύτηκε για τη διαμόρφωση και προώθηση αλλαγών «μέσα από ένα συνεχή, ειλικρινή και δημιουργικό διάλογο» (Κυριακίδου, *Φιλελεύθερος*, 29.07.2008: 40).

Η νεοσυσταθείσα Επιτροπή Διαμόρφωσης Αναλυτικών Προγραμμάτων (ΕΔΑΠ) υπό τον Γιώργο Τσιάκαλο, προχώρησε σε παρόμοιες δηλώσεις επισημαίνοντας ότι η αναμόρφωση των ΑΠ θα γίνει στα πλαίσια της ΕΜ ως «δημόσιου εγχειρήματος» (Κυριακίδου, *Φιλελεύθερος*, 21.12.2008: 45).

Ο πρόεδρος της Επιτροπής δεσμεύτηκε όπως οι διάφορες προτάσεις και προβληματισμοί που κατατίθενται στην Επιτροπή, θα λειτουργούν ως ανατροφοδότηση για την ΕΔΑΠ.

Η ανάδειξη από την Κυβέρνηση της σχολικής χρονιάς 2008-2009 σε «Έτος Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης» στόχευε, σύμφωνα με τον υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού (υΠΠ) Ανδρέα Δημητρίου, στην ενίσχυση της μεταρρυθμιστικής διαδικασίας και στη διεύρυνση του κοινωνικού διαλόγου «τόσο στο επίπεδο των εκπαιδευτικών, των μαθητών και των γονιών, όσο και στην ευρύτερη κοινωνία» (ΥΠΠ, *Παιδεία και Πολιτισμός: Ενημερωτικό Δελτίο*, 09.2008: 2). Ο υΠΠ επισήμανε ότι η προώθηση και επίσπευση της μεταρρύθμισης αποτελούσε «γενικό κοινωνικό αίτημα». Στο μήνυμά του με αφορμή την έναρξη της σχολικής χρονιάς 2008-2009 (ΥΠΠ, 09.2008) κάλεσε όλη την κοινωνία, τους εκπαιδευτικούς φορείς και ειδικότερα τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων, σε συνεργασία για τη στήριξη του μεταρρυθμιστικού εγχειρήματος της Κυβέρνησης. Σύμφωνα με άλλη σχετική εγκύκλιο (ΥΠΠ, ημερ. 12.08.2008, Αρ. Φακ.: 7.11.09/4), τόνισε ότι ο ανοικτός κοινωνικός διάλογος επεδίωκε την προώθηση των αλλαγών, ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι της ΕΜ.

Τον Ιανουάριο του 2009, ο υΠΠ παρέδωσε στα πολιτικά κόμματα το κείμενο-πλαίσιο της ΕΔΑΠ με τις θεμελιώδεις αρχές, τη μεθοδολογία και το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης της αναμόρφωσης των ΑΠ. Στόχος της ενέργειας αυτής, όπως αναφέρει σε άρθρο του μέλος της φιλοκυβερνητικής Προοδευτικής Κίνησης Καθηγητών, ήταν η μελέτη του κειμένου εκ μέρους των κομμάτων και η κατάθεση απόψεων, έτσι ώστε να επιδιωχθεί συναίνεση (Σωτηρίου, *Χαραυγή*, 10.01.2009). Όπως κατέγραψε το μέλος αυτό σε άλλο άρθρο του, αν και οι μεταρρυθμίσεις της εκπαίδευσης τείνουν να φοβίζουν πολιτικά και ιδεολογικά, η πολύ πλατιά διαδικασία που ενεργοποιήθηκε στην περίπτωση της ΕΜ, «είχε ως αποτέλεσμα μια ευρύτατη κοινωνική και πολιτική συναίνεση ως προς τη διαδικασία και ελπίζω και ως προς το αποτέλεσμα» (Σωτηρίου, *Χαραυγή*, 14.02.2010: 8).

Στο μήνυμά του για την έναρξη της σχολικής χρονιάς 2009-2010, ο υΠΠ επισήμανε εκ νέου τον δημόσιο χαρακτήρα της ΕΜ. Ειδικότερα, όπως σημείωσε: «Για πρώτη φορά συμμετέχουν τόσο ενεργά οι εκπαιδευτικοί», οι οποίοι μετά από ανοικτή πρόσκληση από το ΥΠΠ μετείχαν σε όλες τις υποεπιτροπές αναδιαμόρφωσης των ΑΠ (*Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών–Αρχείο Ανακοινωθέντων*, 31.08.2009). Είναι γεγονός ότι όσοι «μάχιμοι εκπαιδευτικοί» (συνολικά 350) αιτήθηκαν συμμετοχής έγιναν δεκτοί στις διάφορες υποεπιτροπές, ενώ με το τέλος της διαδικασίας συγγραφής των

ΝΑΠ, οι λεπτομερείς προτάσεις των επιτροπών κάθε γνωστικού αντικειμένου, όπως και ο τόμος που αποτελούσε σύνοψη των προτάσεων αυτών, δημοσιοποιήθηκαν.

Στη δημόσια διαβούλευση που προηγήθηκε της οριστικοποίησης των ΝΑΠ, τις απόψεις και εισηγήσεις τους κλήθηκαν να καταθέσουν τα πολιτικά κόμματα, οι εκπαιδευτικές οργανώσεις και οι σύνδεσμοι γονέων, καταδεικνύοντας περαιτέρω την αναγωγή της ΕΜ σε «δημόσιο εγχείρημα». Επιπλέον, οι πολίτες είχαν τη δυνατότητα να διατυπώσουν διαδικτυακά οποιεσδήποτε παρατηρήσεις (Σωτηρίου, *Χαραυγή*, 28.03.2010). Με τον τρόπο αυτό «προσδοκούμε ότι θα καταφέρουμε να έχουμε ακόμη μεγαλύτερη συναίνεση», ανέφερε ο επικεφαλής της ΕΔΑΠ Γιώργος Τσιάκαλος (*Προοδευτική Κίνηση Δασκάλων & Νηπιαγωγών,* 19.03.2010).

Η διασύνδεση της αλλαγής με τη «βελτίωση»

Ο Πίνακας 2 δείχνει ότι η εκπαιδευτική αλλαγή και η υλοποίηση της ΕΜ διασυνδέθηκε από (φιλο)κυβερνητικούς δρώντες με μαθησιακά-παιδαγωγικά, κοινωνικά και οικονομικά οφέλη. Η αύξηση στη συχνότητα εμφάνισης αναφορών που συνδέουν την αλλαγή με τη βελτίωση κατά τα έτη 2008, 2009 και 2012 είναι δικαιολογημένη, εάν αναλογιστούμε ότι οι χρονιές 2008-2009 προηγήθηκαν της παράδοσης των τελικών κειμένων των ΝΑΠ, ενώ το 2012 αφορούσε χρονιά συζητήσεων και προώθησης της (απόπειρας) αλλαγής των Ωρολογίων Προγραμμάτων Μέσης Εκπαίδευσης. Η διασύνδεση της αλλαγής με τη βελτίωση στις δύο αυτές περιπτώσεις φαίνεται να αποτέλεσε το νομιμοποιητικό πλαίσιο, το οποίο προώθησε την επιτακτικότητα διασφάλισης/διατήρησης της συναίνεσης και άμεσης υλοποίησης των προτεινόμενων αλλαγών. Επιπλέον, η διασύνδεση της αλλαγής με επακόλουθα μαθησιακά-παιδαγωγικά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη φαίνεται να χρησιμοποιήθηκε ως μοχλός πίεσης και διαχείρισης της αλλαγής, ο οποίος συγκροτήθηκε σε συνάρτηση με τις συγκυριακές πιέσεις που δεχόταν η εκπαίδευση, η κοινωνία και η οικονομία της Κύπρου τη συγκεκριμένη χρονικότητα. Οι ποιοτικές αναφορές που ακολουθούν, είναι ενδεικτικές των παραπάνω παρατηρήσεων και συμπερασμάτων.

Με την ανάληψη των καθηκόντων του το 2008, ο υΠΠ Ανδρέας Δημητρίου δεσμεύτηκε ότι θα προχωρήσει στη βελτίωση μια σειράς από τομείς της εκπαίδευσης: του προσωπικού της, του περιεχομένου της μέσα από τον εκσυγχρονισμό των ΑΠ και των σχολικών βιβλίων, αλλά και στον

εκσυγχρονισμό των υποδομών και της τεχνολογίας της εκπαίδευσης. Επιπλέον, ανακοίνωσε την επιδίωξή του για τη διοικητική αναδόμηση των σχολικών μονάδων και του ιδίου του ΥΠΠ (Κυριακίδου, *Φιλελεύθερος*, 18.05.2008).

Πίνακας 2. Αναφορές στη διασύνδεση της αλλαγής με τη βελτίωση

Αναφορές στη διασύνδεση της αλλαγής με τη βελτίωση					
Έντυπες εφημερίδες	**Διαδικτυακές εφημερίδες**	**Ανακοινώσεις Υπουργείου**	**Αρχείο Γραφείου Τύπου και Πληροφοριών**	**Ανακοινώσεις Εκπαιδευτικών Οργανώσεων**	**ΣΥΝΟΛΟ:** 2014:1 2013:2 2012:10 2011:3 2010:5 2009:13 2008:12
2014: 1 2013: 1 2012: 7 2011: 1 2010: 4 2009: 7 2008: 8	2013: 1 2012: 1 2009: 1	2012: 1 2010: 1 2009:1 2008:4	2011: 1	2012: 1 2011: 1 2009: 4	
Σύνολο: 29	**Σύνολο**: 3	**Σύνολο**: 7	**Σύνολο**: 1	**Σύνολο**: 6	**N: 46**

Η αναμόρφωση του τομέα των ΑΠ πλαισιώθηκε ως ο «ακρογωνιαίος λίθος της προωθούμενης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης» και στόχευε στον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος, «έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις των καιρών» (ΥΠΠ, *Παιδεία και Πολιτισμός: Ενημερωτικό Δελτίο*, 08.2010: 1). Ο επικεφαλής της ΕΔΑΠ διευκρίνισε ότι η υφιστάμενη περίπτωση αναμόρφωσης των ΑΠ διαφέρει από προηγούμενες, οι οποίες εστίαζαν αποκλειστικά σε αλλαγή περιεχομένου (Κυριακίδου, *Φιλελεύθερος*, 17.07.2008). Όπως κατέγραψε, οι άκρως απογοητευτικές επιδόσεις των Κυπρίων μαθητών σε διεθνείς αξιολογήσεις ήταν απόρροια των λανθασμένων ΑΠ, συνεπώς «εάν δώσουμε στους εκπαιδευτικούς και τους επιθεωρητές τα νέα αναλυτικά προγράμματα, θα βρεθούμε στις πρώτες ευρωπαϊκές χώρες σε ό,τι αφορά το μαθησιακό επίπεδο» (Θρασυβούλου, *SIGMALIVE*, 15.02.2009), εφόσον η Κύπρος δύναται να καταστεί, κατά την έκφραση του κ. Τσιάκαλου, η «Φινλανδία της Νότιας Ευρώπης» (Κυριακίδου, *Φιλελεύθερος*, 17.07.2008: 29). Την ίδια αισιοδοξία αναφορικά με τα αποτελέσματα της αναμόρφωσης των ΑΠ και της ΕΜ γενικότερα εξέφρασε η Γενική Διευθύντρια του ΥΠΠ, Ολυμπία Στυλιανού (*PaideiaNews*, 13.05.2012).

Σύμφωνα με τον ΠτΔ Δημήτρη Χριστόφια, οι τελευταίες θέσεις κατά-

ταξης που καταλαμβάνει η Κύπρος στις διεθνείς αξιολογήσεις, δεν αντιστοιχούν στις υψηλές δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες που καταβάλλονται, ενώ υποδηλώνουν την αναγκαιότητα λήψης άμεσων μέτρων (*Προοδευτική Κίνηση Δασκάλων & Νηπιαγωγών*, 30.01.2009). Όπως επισήμανε, η αλλαγή της κατάστασης χωρίς περαιτέρω χρονοτριβή αποτελούσε στόχο της ΕΜ, η υλοποίηση της οποίας επρόκειτο να αναβαθμίσει την παιδεία μας, όπως γράφει η φιλοκυβερνητική εφημερίδα *Χαραυγή* (21.12.2008). Κάνοντας επίκληση στον «παιδαγωγικό πατριωτισμό» των εκπαιδευτικών, ο κ. Χριστόφιας τόνισε την επιτακτικότητα της συμβολής τους στο εγχείρημα αυτό (*Προοδευτική Κίνηση Δασκάλων & Νηπιαγωγών*, 30.1.2009).

Για το κυβερνών κόμμα ΑΚΕΛ, τα οφέλη της ΕΜ είναι πέραν από μαθησιακά-παιδαγωγικά και κοινωνικά. Σύμφωνα με τον Γενικό Γραμματέα του κόμματος, Άνδρο Κυπριανού, η ΕΜ άνοιξε «μέτωπα εναντίον της συντήρησης, του αναχρονισμού και της οπισθοδρόμησης, φέρνοντας το καινούργιο και την αλλαγή» (Σωτηρίου, *Χαραυγή,* 15.12.2009: 9). Η επιστημονικό-κεντρική προσέγγιση η οποία ακολουθήθηκε στην περίπτωση της ΕΜ, ήρθε σύμφωνα με τον Επικεφαλής του Γραφείου Παιδείας του ΑΚΕΛ Χρίστο Χριστοφίδη, σε αντιπαραβολή με τις αλλαγές που γίνονταν στο παρελθόν «από μια γραφειοκρατική ελίτ στο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού στηριγμένη στο σχολικό εμπειρισμό και όχι στην επιστημονική γνώση». Ο κ. Χριστοφίδης επισήμανε ότι «αντικειμενικό αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας υπήρξαν οι αδυναμίες αλλά και το αναντίλεκτο γεγονός ότι μέχρι σήμερα, ο χώρος των αναλυτικών προγραμμάτων και ιδιαίτερα της Παιδείας, υπήρξε χώρος επιβολής πολιτικών και ιδεολογικών σχεδιασμών» (Περδίος, *Χαραυγή,* 14.05.2010: 17).

Η έκρηξη στη ναυτική βάση της Εθνικής Φρουράς «Ευάγγελος Φλωράκης», στην οποία έχασαν τη ζωή τους 13 άνθρωποι και τραυματίστηκαν 62, η υποβάθμιση της κυπριακής οικονομίας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης και η ανάγκη λήψης μέτρων για τη διάσωσή της, συνέτειναν στην αντίδραση απέναντι σε όλες τις πολιτικές της Κυβέρνησης, οδηγώντας στη λήψη απεργιακών μέτρων στον χώρο της εκπαίδευσης. Τα μέτρα αυτά, ανέστειλαν προγραμματισμένες επιμορφωτικές δράσεις, οι οποίες θα υποστήριζαν την εφαρμογή των ΑΠ. Χαρακτηριστική είναι η μετέπειτα παραδοχή εκ μέρους του υΠΠ ότι η έκρηξη στο Μαρί (Ιούλιο 2011) είχε επιβαρυντικό ρόλο στην υλοποίηση της ΕΜ, εφόσον μετά από το συμβάν αυτό η Κυβέρνηση ουσιαστικά «δεν μπορούσε να λειτουργήσει και να προχωρήσει τα πράγματα, λόγω του πολύ αρνητικού κλίματος που δημιουργήθηκε. Αυτό επηρέασε και την εφαρμογή των ΑΠ, η οποία δεν

προχώρησε όπως σχεδιαζόταν» (ΥΠΠ, *Έκθεση Επιστημονικής Επιτροπής Αξιολόγησης των Αναλυτικών Προγραμμάτων*, 04.07.2014: 131).

Μετά την αλλαγή πολιτικού προϊσταμένου στο ΥΠΠ και διορισμό του Γιώργου Δημοσθένους (Αύγουστο 2011), άνοιξε ένας νέος κύκλος διαπραγματεύσεων αλλά και προσδοκιών για την υλοποίηση των διακηρύξεων σε σχέση με την ΕΜ. Απευθυνόμενος στους εκπαιδευτικούς, ο νέος υΠΠ υπογράμμιζε ότι: «Το μέλλον της νέας γενιάς και το μέλλον της πατρίδας μας εξαρτάται από τη δική σας δραστήρια συμμετοχή στο εγχείρημα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης» (*Καθημερινή*, 08.09.2011; *Χαραυγή,* 08.09.2011: 14), παραπέμποντας τόσο στον «δημόσιο» χαρακτήρα της ΕΜ, όσο και στα μελλοντικά οφέλη ενός τέτοιου εγχειρήματος. Παράλληλα, όμως, διαφοροποίησε τον εκπορευόμενο κυβερνητικό λόγο για τη διατήρηση της απαιτούμενης νομιμοποίησης και την υπόδειξη της αναγκαιότητας για την υλοποίηση της αλλαγής. Πιο συγκεκριμένα, ενσωμάτωσε επιχειρήματα τα οποία καταδείκνυαν πλέον το οικονομικό όφελος από την εφαρμογή της ΕΜ και τη συνεπακόλουθη βελτίωση της θέσης κατάταξης της Κύπρου σε διεθνείς διαγωνισμούς. Κατά τη διατύπωσή του, «η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση είναι απαραίτητη για να διασφαλίσουμε μακροπρόθεσμα τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, θέτοντας τα θεμέλια της μακροπρόθεσμης ευημερίας της Κύπρου» (Κυριακίδου, *Φιλελεύθερος,* 09.05.2012: 17). Στο πλαίσιο συνεδρίας της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Παιδείας (08/05/2012), ο κ. Δημοσθένους έκανε ειδική αναφορά σε σχετική έκθεση (Κυριακίδου, *Φιλελεύθερος,* 07.02.2012) στην οποία «οι ερευνητές βρήκαν τρόπο να μετατρέψουν τα αποτελέσματα της έρευνας TIMSS (στην οποία συμμετείχε η Κύπρος) σε αντίστοιχα της PISA» (σ. 23). Έτσι, κατέστη δυνατόν να γίνουν εκτιμήσεις, οι οποίες καταδείκνυαν τα οικονομικά οφέλη αλλά και το οικονομικό κόστος σε περίπτωση που η ΕΜ δεν εφαρμοζόταν (ΥΠΠ, 2012). Όπως υποστήριξε:

> Όλα τα σενάρια είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακά σε ό,τι αφορά τις προοπτικές της Κύπρου. Στο πρώτο και πιο συντηρητικό εκτιμάται το όφελος στην περίπτωση που η Κύπρος ανεβεί κατά 25 μονάδες στην εκπαιδευτική έρευνα PISA: τότε, η επόμενη γενιά θα έχει στη ζωή της συνολικά 49 δισεκατομμύρια ευρώ περισσότερα. Σύμφωνα δε με το τέταρτο σενάριο, προβλέπεται η αύξηση του ακαθάριστου προϊόντος κατά 1770% ή 323 δισεκατομμύρια περισσότερο, εάν η Κύπρος φτάσει τις σημερινές επιδόσεις της εκπαίδευσης της Φινλανδίας.
> (Κυριακίδου, *Φιλελεύθερος,* 13.05.2012: 37)

Συζήτηση: τα επιμέρους χαρακτηριστικά

Οι διαθέσιμες πηγές και η ανάλυσή τους κατέδειξαν ότι (φιλο)κυβερνητικοί φορείς κλήθηκαν να προωθήσουν την εφαρμογή της ΕΜ, προσπαθώντας να διασφαλίσουν την απαραίτητη συναίνεση που θα συνέβαλλε στη νομιμοποίησή της. Συνεπώς, ο ρηματικός (discursive) τρόπος με τον οποίο επέλεξαν την (επαν)εμφάνισή τους στον δημόσιο λόγο, δε θεωρείται τυχαίος, αλλά στρατηγική πολιτική επιλογή η οποία αξιοποιήθηκε ως μηχανισμός διαχείρισης της αλλαγής, αποβλέποντας στην εδραίωση και στην υλοποίησή της.

Μέλη της (πολιτικής) ηγεσίας του ΥΠΠ, του ΑΚΕΛ και της Κυβέρνησης, αλλά και ο επικεφαλής της ΕΔΑΠ, συγκρότησαν έναν **προστατευτικό** και **προωθητικό λόγο**, ο οποίος αναδείκνυε την «κλίμακα οφέλους» που θα είχε η υλοποίηση της ΕΜ. Ο εκφερόμενος λόγος ήταν κατά κύριο λόγο **πολιτικός**, γεγονός που επιβεβαίωσε ότι η υλοποίηση της αλλαγής θέτει πολιτικής (κυρίως) φύσεως κριτήρια (Handy, 1994). Επιπρόσθετα, οι «φορείς μεταρρύθμισης» παρήγαγαν έναν **συμπεριληπτικό, παρακινητικό** και **δεσμευτικό λόγο,** ο οποίος ταύτιζε την επιτυχία του εγχειρήματος με τη συμμετοχή όλων των εκπαιδευτικών εταίρων και παραγόντων. Με τον τρόπο αυτό, η αλλαγή περιβλήθηκε τον μανδύα του «συλλογικού κοινωνικού οράματος» (Goodson, 2010). Επενδύθηκε, επίσης, από έναν **υποσχετικό, φιλόδοξο** και **αισιόδοξο** λόγο, ο οποίος έδωσε έμφαση στο τέλος της διαδικασίας και στο «αποτέλεσμα» της εφαρμογής της ΕΜ. Συνεπώς, αποτέλεσε «υπόσχεση» για τη βελτίωση και τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης, ενώ παράλληλα πλαισιώθηκε ως «θεραπεία» και απαραίτητο συστατικό για την ανάπτυξη της κοινωνίας και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας (Morrison, 1998).

Αν και η αλλαγή κωδικοποιήθηκε ως η πολυσχιδής εκείνη διαδικασία που θα επέφερε συνολική αλλαγή του συστήματος (Germinario & Cram, 1998˙ Hord 1995), η μελέτη της πορείας της ΕΜ και της αλληλουχίας δηλώσεων/δράσεων που πραγματοποιήθηκαν, κατέδειξε ότι η έμφαση που έλαβαν επιμέρους κεφαλαιώδη ζητήματα, δεν ήταν ισόποση. Η μεγαλύτερη έμφαση δόθηκε στην αναθεώρηση των ΑΠ και η ΕΜ ταυτίστηκε εντέλει με αυτή τη διαδικασία (Καζαμίας, *Φιλελεύθερος*, 11.04.2010). Αυτό, λειτούργησε ως δείκτης (α)συνέπειας, ο οποίος ανέδειξε και εξέθεσε την απόσταση μεταξύ διακηρύξεων και πραγματικότητας (Yan, 2012).

Η κωδικοποίηση της αλλαγής διαμέσου της παραγωγής ενός **ανανεωτικού, θεραπευτικού** λόγου, απέδιδε θετικό πρόσημο στα διακριτικά

γνωρίσματα της υφιστάμενης από προηγούμενες αλλαγές. Η αλλαγή πλαισιώθηκε ως μια «υποσχόμενη, θελκτική εναλλακτική», ενώ ο εκπορευόμενος λόγος εκ μέρους του κυβερνώντος κόμματος (ΑΚΕΛ), επιθυμούσε να αναδείξει τη διαφοροποίησή του από προγενέστερες μεταρρυθμίσεις, ερμηνεύοντας τον διαχρονικό αποκλεισμό της Αριστεράς ως την αιτία προώθησης (εκπαιδευτικών) πολιτικών, οι οποίες σταδιακά οδήγησαν το σύστημα στην εμφάνιση των αδυναμιών που εντόπισε και κλήθηκε να «θεραπεύσει».

Επιπλέον, ο λόγος πλαισίωσης της αλλαγής οικοδομήθηκε **σε διαλεκτική με τις συνθήκες που συγκροτούσαν την κυπριακή πραγματικότητα τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή** (π.χ. μεγάλες επενδύσεις στην εκπαίδευση αλλά με χαμηλές μαθησιακές επιδόσεις σε διεθνείς και τοπικές εξετάσεις). Ευθυγραμμίζοντας την αλλαγή με τη δυνατότητά της να συμβάλλει στη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων, υπερτονίστηκε το «αναπόφευκτο» της υλοποίησής της, ενώ παράλληλα, επιβεβαιώθηκε η επίδραση του υπερεθνικού επιπέδου στη διαμόρφωση της τοπικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας (Κληρίδης & Ρουσσάκης, 2017). Κυβερνητικοί δρώντες (ανα)παρήγαγαν **συγκριτικό λόγο,** υπογραμμίζοντας την επιτακτικότητα για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Κύπρου, ενώ ο επικεφαλής της ΕΔΑΠ έκανε αναφορά στη δυνατότητα της χώρας να καταστεί η «Φινλανδία της Νότιας Ευρώπης», αποβλέποντας έτσι στη νομιμοποίηση της ΕΜ με βάση το παράδειγμα του επιτυχημένου «άλλου».

Σε κάθε περίπτωση, η εφαρμογή της ΕΜ εξισώθηκε με τη «θεραπεία» της «κακής» κατάστασης της εκπαίδευσης και η «συναινετική εμπλοκή» όσων προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν, πλαισιώθηκε με τη βοήθεια ενός **πατριωτικού λόγου,** ως **ένα (ηθικό) χρέος** το οποίο δεν άφηνε χώρο, ούτε επέτρεπε χρόνο για αναστολές.

Σε μεταγενέστερο στάδιο, ο νέος υΠΠ Γιώργος Δημοσθένους έδωσε έμφαση στο οικονομικό όφελος της βελτίωσης των επιδόσεων των μαθητών/τριών, ευθυγραμμίζοντας τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με την υλοποίηση της μεταρρύθμισης. Ο **οικονομικός αντίκτυπος** της βελτίωσης των μαθησιακών επιδόσεων αποτέλεσε επιχείρημα το οποίο, κατά καιρούς, επανερχόταν στον δημόσιο διάλογο ως μοχλός πίεσης υπέρ της προώθησης της ΕΜ ή/και της επιτάχυνσης των σχετικών διαδικασιών/αποφάσεων. Το επιχείρημα αυτό, βρισκόταν σε αρμονία με το συγκείμενο της χώρας, το οποίο λόγω της οικονομικής αποσταθεροποίησης ευνοούσε τη διατύπωση ενός «**υποσχετικού λόγου**».

Τέλος, η κωδικοποίηση της μεταρρύθμισης ως ένα **(συλλογικό) κοι-**

νωνικό όραμα, έδωσε έμφαση στην ανάδειξη του τρόπου διενέργειας και υλοποίησης των μεταρρυθμιστικών διαδικασιών, στην ορατότητα και τη δημοκρατικότητα του όλου εγχειρήματος και στον βαθμό συμμετοχής όλων των ενδιαφερομένων. Έτσι, η ανάπτυξη των ΝΑΠ πλαισιώθηκε από έναν **συμπεριληπτικό, συναινετικό λόγο**, ενώ ταυτοχρόνως προσδιορίστηκε ως μια **επινόηση/εφεύρεση**, η οποία θα ήταν παράγωγο ιδεών και γνώσεων τόσο των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην αναθεώρηση των ΑΠ, όσο και των ακαδημαϊκών οι οποίοι λειτούργησαν ως φορείς εμπειρογνωμοσύνης και μεταφοράς νέων ιδεών από τον «έξω κόσμο» (Goodson, 2014).

Συμπεράσματα

Όσα αναλύθηκαν ωθούν στη διατύπωση των ακόλουθων συμπερασμάτων. Ο τρόπος με τον οποίο επενδύθηκε ρηματικά και προωθήθηκε η αλλαγή εκ μέρους της Κυβέρνησης και «φορέων μεταρρύθμισης» φαίνεται να ποικίλλει. Εντούτοις, σε κάθε περίπτωση απέβλεπε στη λήψη της απαιτούμενης συναίνεσης, η οποία θα προσέφερε τη νομιμοποιητική δυναμική που χρειαζόταν η αλλαγή για να εφαρμοστεί.

Ανακεφαλαιώνοντας, η αλλαγή πλαισιώθηκε ως μια «υποσχόμενη εναλλακτική», μια «θεραπεία» στο status quo του παρελθόντος. Για τον λόγο αυτό, επενδύθηκε σε διαλεκτική με τις συνθήκες που συγκροτούσαν το κυπριακό συγκείμενο. Εξισώθηκε με την επιστημονική εμπειρογνωμοσύνη, τον εκσυγχρονισμό, τη διεθνή ανταγωνιστικότητα, τη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων και της κυπριακής κατάταξης σε διεθνείς διαγωνισμούς. Πλαισιώθηκε ως απαραίτητο συστατικό για κοινωνικό-πολιτισμική και οικονομική ανάπτυξη (Morrison, 1998), ενώ ανήχθη σε δημόσιο ιδανικό, το οποίο υποσχόταν διαφάνεια και την επικοινωνιακή διαχείριση της ΕΜ (Κουτσελίνη, 2010).

Τα παραπάνω, φανερώνουν ότι η αλλαγή κωδικοποιήθηκε αναδεικνύοντας μια σειρά από δίπολα. Ειδικότερα, οικοδομήθηκε σε αντιδιαστολή με έναν καλά εδραιωμένο πόλο του παρελθόντος, ο οποίος συγκροτούσε τη χάραξη της κυπριακής εκπαιδευτικής πολιτικής. Συνεπώς, πλαισιώθηκε παρουσιάζοντας την αντίθεσή της με όσα προϋπήρχαν της αλλαγής και συνοψίζονται στα πιο κάτω: στον αποκλεισμό των εκπαιδευτικών από τη διαδικασία του σχεδιασμού των ΑΠ, στη διαμόρφωση της αλλαγής από μια ελίτ στο ΥΠΠ, σε κλειστές «από πάνω προς τα κάτω» επιβαλλόμενες

διαδικασίες, σε τμηματικές ή αποσπασματικές και ανεπαρκείς αλλαγές, όπως και σε χαμηλές μαθησιακές επιδόσεις. Σε αυτό το ελιτιστικό, συγκεντρωτικό και κατακερματισμένο πλαίσιο της διαμόρφωσης της αλλαγής, ο εκπορευόμενος λόγος της ΕΜ επενδύθηκε με θετικές συνδηλώσεις, καταδεικνύοντας ένα πιο δημοκρατικό, συμπεριληπτικό και επιστημονικά συγκροτημένο μέλλον, ενώ παράλληλα, άφησε χώρο για πολλαπλές αναγνώσεις των όσων η μεταρρύθμιση κλήθηκε να διορθώσει. Σε αρκετές περιπτώσεις, δεν αναλύθηκαν με σαφήνεια οι όροι που χρησιμοποιήθηκαν και το περιεχόμενό τους, ενώ η προηγούμενη κατάσταση φάνηκε να «δαιμονοποιείται» υπερβολικά.

Είναι σαφές ότι κάθε μεταρρυθμιστικό εγχείρημα ενσωματώνεται στον κυβερνητικό λόγο ως επίτευγμα το οποίο θα έχει πολιτικό αντίκρισμα ή εξαργύρωση, μεγιστοποιώντας την πιθανότητα επανεκλογής της κυβέρνησης στη βάση αποδεδειγμένων επιτευγμάτων (Nir, Kondakci, & Emil, 2017). Κατά συνέπεια, η αλλαγή κωδικοποιείται ως μια «εναλλακτική», η οποία επενδύεται με οπτιμισμό και ελπιδοφόρες προβλέψεις σε σχέση με τα αποτελέσματα της υλοποίησής της. Στην υφιστάμενη περίπτωση, οι ιστορικές συγκυρίες (διαχρονικός αποκλεισμός της Αριστεράς από την εξουσία) αλλά και οι σύγχρονες (απονομιμοποίηση της Κυβέρνησης μετά την έκρηξη στη ναυτική βάση και την οικονομική κατάρρευση της χώρας), διαμόρφωσαν ευνοϊκούς όρους για τη διατύπωση αντισταθμιστικού, υποσχετικού λόγου.

Παρόλα αυτά, οι υπεραισιόδοξες προβολές αναφορικά με τα επιτεύγματα που θα είχε στο μέλλον η υλοποίηση της ΕΜ (λ.χ. η Κύπρος ως Φινλανδία της Νότιας Ευρώπης), θεωρούμε ότι εντέλει λειτούργησαν αρνητικά, εφόσον συγκρότησαν ένα μεγάλο κενό ανάμεσα στις διακηρύξεις και την πραγματικότητα, επιφορτίζοντας την αλλαγή με δυσανάλογες και αχρείαστες προσδοκίες. Σε κάθε περίπτωση, διαφαίνεται ότι η αλλαγή δεν πρέπει να καθίσταται ένα «ευχολόγιο», αλλά να στηρίζεται σε ρεαλιστικούς στόχους και μετριοπαθείς τοποθετήσεις. Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει ο λόγος πλαισίωσής της να φαντάζει αλαζονικός ή/και υπέρμετρα αισιόδοξος, εκτός κι αν έχουμε φτάσει στο χρονικό σημείο αξιολόγησης των αποτελεσμάτων της μεταρρύθμισης και εξαγωγής των ανάλογων συμπερασμάτων.

Όσα μελετήθηκαν, μας ωθούν να υποστηρίξουμε τη θέση ότι η ρηματική πλαισίωση της αλλαγής ναι μεν λειτουργεί ως μηχανισμός προώθησης και διασφάλισης/διατήρησης της συναίνεσης όπως και ως μηχανισμός διαχείρισής της. Ωστόσο, θα πρέπει ταυτοχρόνως να σκιαγραφεί

μια διαδικασία η οποία θα αφήνει χώρο για την περιοδική αμφισβήτηση της αλλαγής, για κριτική και έλεγχο (Hargreaves, 1997). Αυτό, θα πρέπει να είναι ξεκάθαρο στους φορείς που αναλαμβάνουν την ανάπτυξη και εφαρμογή ενός πολύπλοκου σχεδιασμού σε σχέση με την υλοποίηση, την εφαρμογή και τη διαχείριση της αλλαγής. Μια τέτοια αντίληψη, θα παρακινεί και θα διασφαλίζει την παροχή της πρέπουσας σημασίας στην **πρόληψη**, στη διάγνωση μειονεκτικών πτυχών, όπως επίσης και στην προσπάθεια βελτίωσής τους.

Περαιτέρω, η προσέγγιση και παρουσίαση προγενέστερων μεταρρυθμίσεων και αναθεωρήσεων των ΑΠ δε θα πρέπει να είναι ισοπεδωτική, αλλά να αφήνει χώρο για τη δημιουργική αξιοποίηση των όσων προηγήθηκαν και που είναι οικεία και γνώριμα στους εμπλεκόμενους. Στην υπό μελέτη περίπτωση, η ενεργοποίηση διαδικασιών ανάπτυξης των ΑΠ εκ του μηδενός, δημιούργησαν σκεπτικισμό σχετικά με τις πολιτικές επιδιώξεις και ιδεολογικές προθέσεις της Κυβέρνησης στην Παιδεία. Σε αρκετές περιπτώσεις η ΕΜ, εκλήφθηκε ως μέσο προώθησης της πολιτικής/ ιδεολογικής ατζέντας της Κυβέρνησης μέσω της εκπαίδευσης. Χαρακτηριστική είναι η τοποθέτηση του πρώην υΠΠ Άκη Κλεάνθους, ο οποίος υποστήριξε τη θέση ότι οτιδήποτε δεν φέρει την σφραγίδα της νέας Κυβέρνησης, διαγράφεται (Σιζοπούλου, *Φιλελεύθερος*, 26.03.2009).

Τέλος, η προσπάθεια της Κυβέρνησης να οικοδομήσει ένα υποστηρικτικό δίκτυο σε σχέση με την ΕΜ, επέτρεψε την πρόσβαση στην αλλαγή ατόμων ή ομάδων που δεν ήταν άμεσα σχετικά με αυτήν, περιόρισε την επιστημονική εμπειρογνωμοσύνη που απαιτείται για την υλοποίηση μιας τέτοιας διαδικασίας, ενώ φαίνεται ότι λειτούργησε αποπροσανατολιστικά ή/και απονομιμοποιητικά σε σχέση με τις προτεινόμενες αλλαγές. Ταυτοχρόνως, η πολυπλοκότητα της διαχείρισης και της ανταπόκρισης στις απαιτήσεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων/ομάδων πίεσης, μεγιστοποίησε την «κοινωνική πολυπλοκότητα της αλλαγής» (Fullan, 1991), καθιστώντας την προώθηση και την εφαρμογή των επιμέρους προτεινόμενων αλλαγών ένα περίπλοκο και χρονοβόρο εγχείρημα, το οποίο δυσχέρανε ακόμη περισσότερο την εφαρμογή της ΕΜ. Εντέλει, αυτές οι στρατηγικές πολιτικές επιλογές της Κυβέρνησης ενέτειναν τις πιέσεις και προετοίμασαν το έδαφος για τη διατύπωση της απαίτησης για αξιολόγηση όλων των πολιτικών και των διαδικασιών αναφορικά με τα ΝΑΠ.

Τα ερωτήματα που αναφύονται από την παραπάνω ανάλυσή μας είναι βασανιστικά: Πώς θα μπορούσε να είχε πλαισιωθεί η αλλαγή; Θα μπορούσε μια διαφορετική πλαισίωση να μεγιστοποιούσε την πιθανότητα για την

υλοποίηση και την εδραίωσή της; Ποιες είναι οι συνθήκες που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από τους φορείς μεταρρύθμισης και χάραξης της εκπαιδευτικής πολιτικής κατά την ανάπτυξη των επιχειρημάτων τους, έτσι ώστε να εξυπηρετείται η πλαισίωση, η προώθηση και εντέλει η διαχείριση της μεταρρύθμισης; Τα ερωτήματα αυτά είναι σύνθετα και δεν επιδέχονται απλές ή/και απλοϊκές ερμηνείες.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, καθίσταται σαφές ότι απαιτούνται ερευνητικές, ερμηνευτικές προσπάθειες οι οποίες θα πρέπει να αποσκοπούν στην κατανόηση της αλλαγής ως μιας σειράς από διαδικασίες, αποφάσεις και επιλογές, οι οποίες συνδυαστικά αλληλοεπιδρούν με το ευρύτερο συγκείμενό τους, τους δρώντες, τον εγκαθιδρυμένο τρόπο λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος, εδραιωμένες αξίες και άλλες χωροχρονικές, απρόβλεπτες και μη συνθήκες με τρόπους που μεγιστοποιούν ή ελαχιστοποιούν τις πιθανότητες εφαρμογής της αλλαγής. Καθίσταται πλέον εμφανές ότι «η πιο αποτελεσματική προσέγγιση αφορά στο να είμαστε ικανοί να κατανοήσουμε τη διαδικασία της αλλαγής, να εντοπίσουμε τη θέση μας σε όλο αυτό και να δράσουμε επηρεάζοντας εκείνους τους παράγοντες που μπορούν να αλλάξουν, ελαχιστοποιώντας την επίδραση παραγόντων που δεν μπορούν να αλλάξουν» (Fullan, 1991: 103).

Βιβλιογραφία

Δευτερογενείς πηγές

Ελληνόγλωσση

Κληρίδης, Ε., & Ρουσσάκης, Ι. (2017). "Ισορροπώντας ανάμεσα σε 'υποεθνικούς', 'εθνικούς' και 'υπερεθνικούς' περιορισμούς, προσανατολισμούς και πιέσεις συμφερόντων: Μια ανάλυση της πρότασης του νέου ωρολογίου προγράμματος των γυμνασίων της Κύπρου", στο Φωτεινός, Δ., Σιμενή, Π. & Παπαδάκης, Ν. (επιμ.), Εκπαίδευση και Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση: Ιστορικο-συγκριτικές Προσεγγίσεις. Τιμητικός Τόμος Σήφη Μπουζάκη, Gutenberg.

Κουτσελίνη, Μ. (2010). "Η Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και το Αναλυτικό Πρόγραμμα: Μια Κριτική Προσέγγιση", Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση, Τεύχος 14, σελ. 95-112.

Πασιάς, Γ. (2019). "Διακυβέρνηση, παγκόσμια εκπαιδευτική ατζέντα και ο ρόλος των διεθνών οργανισμών", Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση, Τεύχος 23, σελ. 4-22.

Χριστοφόρου, Ε. (2001). "Ερμηνευτική: Από τον Χάιντεγκερ στον Ρικέρ", Δοκιμές, *σελ. 9-10*.

Ξενόγλωσση

Ball, S. (2012). Global Education Inc.: New Policy Networks and the Neo-liberal Imaginary, Abingdon & New York, Routledge.

Berelson, B. (1952). Content Analysis in Communication Research, Glencoe, Free Press.

Bourdieu, P. (2005). The Social Structures of the Economy, Cambridge, Polity.

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). Research Methods in Education (6th ed.), London & New York, Routledge.

Dale R. & S. Robertson (2009). "Beyond Methodological 'ISMS' in Comparative Education in an Era of Globalization", in Cowen, R. & Kazamias, A. (eds.), International Handbook of Comparative Education, Springer, Dordrecht, pp. 1113-1127.

Dalin, P., Rolff, H. & Kottkamp, R. (1993). Changing the School Culture, London, Cassell.

Elmore, R. & Sykes, G. (1992). "Curriculum Policy", in Jackson, P.W. (ed.), Handbook of Research on Curriculum, New York, Macmillan, pp. 185-215.

Fullan, M. (1991). The New Meaning of Educational Change, London, Cassell.

Fullan, M. (2010). "The Big Ideas behind whole system reform", Education Canada, Vol. 50, No. 3, pp. 24-27.

Germinario, V. & Cram, H.G. (1998). Change for Public Education: Practical Approaches for the 21st Century, Lancaster, Technomic.

Grek, S. (2009). "Governing by Numbers: The PISA 'effect' in Europe, Journal of Education Policy, Vol. 24, No. 1, pp. 23-37.

Goodson, I.F. (2010). "Times of Educational Change: Towards an Understanding of Patterns of Historical and Cultural Refraction", Journal of Education Policy, Vol. 25, No. 6, pp. 767-775.

Goodson. I.F. (2014). "Context, Curriculum and Professional Knowledge", History of Education, Vol. 43, No. 6, pp. 768-776.

Hall, G. & Hord, S. (1987). Change in Schools, New York, State University of New York Press.

Handy, C. (1994). The Age of Paradox. Cambridge, MA, Harvard Business Press.

Hargreaves, A. (1997). "The Cultures of Teaching and Educational Change", in Biddle, B.J., Good, T.L. & Goodson, I.F. (eds.), International Handbook of Teachers and Teaching. Dordrecht, Kluwer Academic, pp. 1297-1319.

Hopkins, D., Ainscow, M. & West, M. (1994). School Improvement in an Era of Change, London, Cassell.

Hord, S.M. (1995). "From Policy to Classroom Practice: Beyond the Mandates",

in Carter, D & O'Neill, M. (eds.), International Perspectives on Educational Reform and Policy Implementation, London, Falmer, pp.86-101.
Morrison, K. (1998). Management Theories for Educational Change, London, Paul Chapman.
Nir, A., Kondakci, Y. & Emil, S. (2017). "Travelling Policies and Contextual Considerations: On Threshold Criteria", Compare: A Journal of Comparative and International Education, Vol. 48, No. 1, pp. 21-38.
Nóvoa, A. & Yariv-Mashal, T. (2003). "Comparative Research in Education: A Mode of Governance or a Historical Journey?" Comparative Education, Vol. 39, No. 4, pp. 423-438.
Rappleye, J. (2006). "Theorizing Educational Transfer: Toward a Conceptual Map of the Context of Cross-national Attraction", Research in Comparative and International Education, Vol. 1, No. 3, pp. 223-240.
Ridden, P. (1991). Managing Change in Schools, Sydney, Ashton Scholastic.
Rogers, E.M. (2003). Diffusion of Innovations (5th ed.), New York, The Free Press.
Rusch, E. & Perry, E. (1999). "Resistance to Change: An Alternative Story", International Journal of Educational Reform, Vol. 8, No. 3, pp. 285-300.
Taylor, S., Rizvi, F., Lingard, B. & Henry, M. (1997). Educational Policy and the Politics of Change, London, Routledge.
Veen, K.V. & Sleegers, P. (2006). "How does it feel? Teachers' Emotions in a Context of Change", Journal of Curriculum Studies, Vol. 38, No. 1, pp. 88-111.
Yan, C. (2012). "'We can only change in a small way': A Study of Secondary English Teachers' Implementation of Curriculum Reform in China", Journal of Educational Change, No. 13, pp. 431-447.

Πρωτογενείς πηγές

Αφετηρία διαμόρφωσης του νέου ανθρώπινου σχολείου. (2011). Χαραυγή, 8/09/2011, σ. 14.
Γ. Δημοσθένους: Διαμορφώνεται ένα νέο δημοκρατικό σχολείο. (2011). Η Καθημερινή, 08/09/2011. http://www.kathimerini.com.cy/gr/kypros/57187/?ctype=ar. Προσπελάστηκε στις 30 Απριλίου 2017.
Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση είναι εθνικής σημασίας. (2008). Χαραυγή, 21/12/2008, σ. 3.
Θρασυβούλου, Α. (2009). Παίρνει σάρκα και οστά η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. SIGMALIVE, 15/02/2009. http://www.sigmalive.com/archive/simerini/news/education/123430#.dpuf. Προσπελάστηκε στις 10 Απριλίου 2017.
Καζαμίας, Α. (2010). Εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: Είναι μύθος ή πραγματικότητα;. Φιλελεύθερος, 11/04/2010, σ. 46.
Κυριακίδου, Χ. (2008). "Το Πανεπιστήμιο προκαλεί νευρικότητα": Ο υπουργός

Παιδείας Ανδρέας Δημητρίου ανοίγει τα χαρτιά του στον 'Φ'. Φιλελεύθερος, 18/05/2008, σ. 17.

Κυριακίδου, Χ. (2008). Πώς οι μαθητές μας θα διακρίνονται παντού!. Φιλελεύθερος, 17/07/2008, σ. 29.

Κυριακίδου, Χ. (2008). Στα βαθιά η μεταρρύθμιση: Επιτάχυνση των ρυθμών υλοποίησης υπόσχεται η νέα κυβέρνηση. Φιλελεύθερος, 29/07/2008, σ. 40.

Κυριακίδου, Χ. (2008). Σύγχρονα αναλυτικά προγράμματα: Ο επικεφαλής της σχετικής επιτροπής, Γιώργος Τσιάκαλος, εξηγεί την αναγκαιότητά τους. Φιλελεύθερος, 30/11/2008, σ. 44.

Κυριακίδου, Χ. (2008). Μεταρρύθμιση σε "δικό μας δρόμο". Φιλελεύθερος, 21/12/2008, σ. 45.

Κυριακίδου, Χ. (2012). Ανησυχίες για τη διδασκαλία των Ελληνικών. Φιλελεύθερος, 09/05/2012, σ. 17.

Κυριακίδου, Χ. (2012). Μεταρρύθμιση στην Παιδεία για οικονομική ανάπτυξη. Φιλελεύθερος, 13/05/2012, σ. 37.

Κυριακίδου, Χ. (2009). Άδοξα κλείνει η σχολική χρονιά: Πικετοφορία την ερχόμενη Τρίτη στο υπουργείο Παιδείας από τους δασκάλους. Φιλελεύθερος, 23/05/2009, σ. 45.

Κυριακίδου, Χ. (2012). Η νέα γενιά θα έχει μέχρι €323 δισ. περισσότερα. Φιλελεύθερος, 07/02/2012, σ. 23.

Με νέα προγράμματα εκσυγχρονίζεται εκ βάθρων το εκπαιδευτικό σύστημα: Συνεχίζεται ο διάλογος για τα ωρολόγια προγράμματα. (2012). Η Σημερινή, 09/05/2012, σ. 6.

Μήνυμα του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού κ. Ανδρέα Δημητρίου για την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς 2009-2010. (2009). Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών – Αρχείο Ανακοινωθέντων, 31/08/2009. http://www.piopressreleases.com.cy/easyconsole.cfm/page/search. Προσπελάστηκε στις 4 Απριλίου 2017.

Μικελλίδης, Δ., & Κωνσταντίνου, Κ. (2009). Επιστολή προς Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού. Π.Ο.Ε.Δ., 22/05/2009. http://www.poed.com.cy/Default.aspx?tabid=92&articleType=ArticleView&articleId=22. Προσπελάστηκε στις 9 Απριλίου 2017.

Ολυμπία Στυλιανού: Το δημοκρατικό και ανθρώπινο σχολείο που οραματιστήκαμε. (2012). PaideiaNews, 13/05/2012. http://www.paideia-news.com/index.php?id=109&hid=3369&url=%CE%9F%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%AF%CE%B1-%CE%A3%CF%84%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%8D:-%CE%A4%CE%BF-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-. Προσπελάστηκε στις 7 Απριλίου 2017.

Ομιλία του Προέδρου της Δημοκρατίας κ. Δημήτρη Χριστόφια στην εκδήλωση για την ημέρα των γραμμάτων, στο πλαίσιο του έτους για την εκπαι-

δευτική μεταρρύθμιση. (2009). Προοδευτική Κίνηση Δασκάλων & Νηπιαγωγών, 30/01/2009. http://proodeftikidask.com/2009/01/30/%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%AD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BA/. Προσπελάστηκε στις 9 Απριλίου 2017.

Περδίος, Τ. (2010). Εθνική υπόθεση η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: Εκδήλωση διοργάνωσε το Γραφείο Παιδείας της Ε.Ε. ΑΚΕΛ Λάρνακας. Χαραυγή, 14/05/2010, σ. 17.

Σιζοπούλου, Ε. (2009). Διάσταση πολιτικής Υπ. Παιδείας και κοινωνίας. Άκης Κλεάνθους: Αποπροσανατολισμός του στόχου για την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση. Φιλελεύθερος, 26/03/2009, σ. 6.

Τορναρίτης: Ο Υπ. Παιδείας καταστρέφει ο ίδιος τους σχεδιασμούς του. (2011). PaideiaNews, 18/07/2011.http://www.paideia-news.com/index.php?id=109&hid=141&url=%CE%A4%CE%BF%CF%81%CE%BD%CE%B1%CF%81%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82:-%CE%9F-%CE%A5%CF%80.-%CE%A0%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%AD%CF%86%CE%B5%CE%B9-%CE%BF-%CE%AF%CE%B4%CE%B9%CE%BF%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%83%CF%87%CE%B5%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85- .Προσπελάστηκε στις 7 Απριλίου 2017.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. (2008). Αρ. Φακ.: 7.11.09/4, 12/08/2008. http://www.schools.ac.cy/dde/circular/data/Doc7381a.pdf. Προσπελάστηκε στις 4 Απριλίου 2017.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. (2008). Μήνυμα του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού κ. Ανδρέα Δημητρίου προς τους Εκπαιδευτικούς, για την έναρξη της νέας σχολικής χρονιάς 2008 - 2009. http://www.schools.ac.cy/dde/circular/data/Doc7389.pdf. Προσπελάστηκε στις 4 Απριλίου 2017.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. (2008). Παιδεία και Πολιτισμός: Ενημερωτικό Δελτίο, (35). http://moec.gov.cy/deltia/pdf/enimerotiko-deltio-september-2008.pdf. Προσπελάστηκε στις 4 Απριλίου 2017.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. (2010). Παιδεία και Πολιτισμός: Ενημερωτικό Δελτίο, (47). http://moec.gov.cy/deltia/pdf/paideia_politismos_avgoustos_2010.pdf. Προσπελάστηκε στις 4 Απριλίου 2017.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. (2012). ΠΟΡΕΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΝΕΩΝ Α.Π & Ω.Π. ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: Τοποθέτηση Υπουργού στη συνεδρία της Επιτροπής Παιδείας (19/6/2012). http://enimerosi.moec.gov.cy/archeia/1/ypp303a. Προσπελάστηκε στις 4 Απριλίου 2017.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. (2013). Περιοδική Έκδοση, (55). http://moec.

gov.cy/deltia/pdf/paideia-politismos-dekemvrios-2013.pdf. Προσπελάστηκε στις 4 Απριλίου 2017.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. (2014). Έκθεση Επιστημονικής Επιτροπής Αξιολόγησης των Αναλυτικών Προγραμμάτων. PaideiaNews, 04/07/2014. https://www.paideia-news.com/content/files/49872479.pdf. Προσπελάστηκε στις 3 Οκτωβρίου 2017.

Στα πολιτικά κόμματα τα Νέα Αναλυτικά Προγράμματα. (2010). Προοδευτική Κίνηση Δασκάλων & Νηπιαγωγών, 19/03/2010. http://proodeftikidask.com/2010/03/19/%CF%83%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BA%CF%8C%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CE%BD-%CE%AD%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC/. Προσπελάστηκε στις 9 Απριλίου 2017.

Σωτηρίου, Σ. (2009). Στο διάλογο τα Αναλυτικά Προγράμματα. Χαραυγή, 10/01/2009, σ. 13.

Σωτηρίου, Σ. (2009). Ριζοσπαστική μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση. Χαραυγή, 15/12/2009, σ. 9.

Σωτηρίου, Σ. (2010). Αλλάζουν οι εξετάσεις πρόσληψης σε υπηρεσίες. Χαραυγή, 14/02/2010, σσ. 8-9.

Σωτηρίου, Σ. (2010). Αέρας αλλαγής στη δημόσια Παιδεία. Χαραυγή, 28/03/2010, σσ. 8-9.

Abstract

This paper addresses the concept of "educational change" aiming to explore how it was framed by the Government, the Ministry of Education and other reform actors in the Republic of Cyprus. It specifically focuses on the Educational Reform of the period 2008-13 proposed and implemented by the left-wing Government of D. Christofias and suspended eventually and placed under review by the right-wing Government of N. Anastasiades. Through archival research and with the help of the methodological tools of Content Analysis and Hermeneutics, the current paper argues that the twofold framing of change as a "public endeavor" and an endeavor that will bring about the "improvement" of education, society and economy, served as a mechanism for ensuring and maintaining the necessary consensus and legitimization of the reform, as well as a mechanism for managing the change itself. Several additional, theoretical features of change are embedded in this dual framing of the Educational Reform of the period 2008-13 and are extracted and discussed in this paper.

Key words: Educational change, reform actors, public endeavor, improvement